

Süper Devletler, Küçük Devletler ve Özgürlük*

Atilla Yayla**

Devlet, tabiatı icabı bir monopoldür. Piyasa ekonomisine ve bireysel özgürlüğe çok da dostça baktığı söylenemeyecek olan popüler kültürde, monopol, bir mal veya hizmette piyasanın tek bir üreticinin hâkimiyeti altına girmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanım hem yanlıştır hem de hakikî monopolün bazı esaslı özelliklerin gözden kaçırılmaktadır. İlk olarak, bu tanım politik ve bürokratik monopollerini dışlamaktadır. İkinci olarak, birincisini yapmakla, bir bütün olarak devletin veya devlet cihazının çeşitli parçalarının monopollerle mücadele etmekte istihdam edebileceğimiz yegâne araçlar olduğu yanlışını yaratmaktadır. Ve, üçüncü olarak, bir fenomenin sonucunu, onun sebebi veya özü olarak sunmaktadır.

Sağlam ekonomik teoride, monopol, bir malın veya hizmetin tek bir üreticisine ihsan edilen ve aynı piyasadaki diğer bütün üreticileri dışlayan imtiyaz demektir. Bu imtiyaz diğer mevcut veya potansiyel üreticilerin o malın veya hizmetin piyasasına girmesini engeller. Başka bir deyişle, bir sektörde mono-

pol varsa, o sektöre “serbest giriş” engellenmeli ve yalnızca bir tek üretici söz konusu sektörde veya dalda üretim yapma müsaadesinin sahibi olmalıdır.¹ Bu monopol tanımının altını tekrar tekrar çizmek gereklidir, ancak bu şekilde serbest piyasa ekonomisine karşı olanların geliştirdiği ve savunduğu ve daha yaygın monopol tanımı doğru tanımla karıştırılmaz. Başlangıçta kısaca özetlediğim gibi, bu kimseler, bir monopolün doğmasının temel şartı olan “serbest giriş” imkânının yokluğunu ihmâl ederler; onun yerine, serbest piyasa şartlarında bir mal veya hizmetin üretiminin hacmi veya ölçüğü üzerinde yoğunlaşırlar. Şüphesiz, bu, yanlış bir bakıştır. Tekrar etmek gerekirse, ancak serbest giriş müsaade edilmeyen bir yerde ve durumda monopol mevcuttur.

Modern devletler bu (doğru) monopol tanımına mükemmelen uyar. Bugün, bir ulus-devletler dünyasında yaşamaktayız. Modern devletlerin günlük hayatımıza inanılmaz ölçülerde müdahalesine ilâveten, insanların

** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi.

¹ Hans-Hermann Hoppe, “The Private Production of Defence”, *Journal of Libertarian Studies*, 14:1 (winter-1998-1999) 27-52.

çoğunun mentalitesi devletlerin varlığı, faaliyetleri, performansı ve emirleri tarafından şekillendirilmiştir. Keza, modern ulus-devleti bize her şeyi yapmaya malik bir tanrı gibi sunan geniş bir literatür vardır. Bugün, hemen hemen her ülkede, sokaktaki insanlar, kuvvetli bir şekilde ve samimiyetle, devletin bizi besleyebileceğine, eğitebileceğine, koruyabileceğine, eğlendirebileceğine, sosyalleştirebileceğine ve bütün bunları yapması gerektiğine inanmaktadır. Onların nazarındaki devlet bütün problemleri çözebilir, ekonomiyi büyütebilir ve fakirliği ebediyen ortadan kaldırabilir.

Dünyanın bazı yerlerinde ve tabiatıyla Türkiye’de, insanlar, devletin vatandaşlarına neye inanmaları ve nasıl yaşamaları gerektiğini buyurma hakkına sahip olduğunu söyleyecek kadar ileri gitmektedir. Daha da kötüsü, bunun insanlık tarihi boyunca karşılaşılan bir durum olduğunu ve öyle kalmaya devam edeceğini düşünmektedir.

Bugün anlaşıldığı ve işlediği şekliyle devletin insanlık tarihinin her döneminde, her parçasında var olmadığını ispatlayan pek çok delile sahibiz. İnsanların her zaman böyle bir varlığa inanmadığını ve güvenmediğini de biliyoruz. Birkaç asır önce, feodalizm çağında, böyle bir siyasî sentralizasyon yoktu. On Dokuzuncu Asra kadar insanlar ulus devlet gibi merkezleşmiş bir siyasal gücün bütün problemlerini çözmesini beklemezdi.² J. Bodin, N. Machiavelli, T. Hobbes ve daha sonra J. J. Rousseau gibi devletçi filozofların merkezî devleti özlemesi ve böyle bir devletin yaratılması için sağlıklı fakat sofistike teoriler geliştirmesi bu yüzdendir.

² David Gren, *Community Without Politics: A Market Approach to Welfare Freedom* (London: IEA, 1996)’da refah devletin doğmasından önce, uzun süre sivil toplumun nasıl sorunlarını kendi kendisine hallettiğini teferruatlı biçimde anlatmaktadır.

Hatırlanacağı üzere Bodin, “egemenlik” terimini bir merkezleşmiş siyasal otoriteye olan ihtiyacı ispatlamak ve böyle bir varlığın faaliyetlerini ve mevcudiyetini meşrulaştırmak için kullandı. Machiavelli İtalya’nın siyasî birliğinin sağlanamamasından çok mutsardı. Kuzey İtalya’nın şehir devletlerinde daha önceden benzeri görülmemiş bir refah ve medeniyet yaratan piyasaların doğması ve bütünleşmesi olayı onu pek ilgilendirmeydi. Bu yüzden, Machiavelli, politikayı etikten azad kılarak, prence, özel, sorgulanamaz bir pozisyon verdi ve prensin temel görevini siyasal rekabetin bastırılması olarak belirledi. Bastırılması gereken rekabete, Katolik Kilise’sinden gelen rekabet dahildi. Prens nihai hedefi, siyasî bakımdan birleşmiş bir İtalya yaratmaktı. Hobbes, iktidarda olanlar hariç, insanlara asla güvenmedi. İngiliz iç savaşının vahşetinden dehşete kapılmış olarak –bir başka siyasî vaka– ülkede yaşayan insanları kendilerini kendi mutlulukları için devlete sunmaya çağırırdı. Ve, daha sonra, Rousseau, fiiliyatta muhalif azınlıkların “popüler irade”ye teslim olması anlamına gelen “genel irade” kavramı yoluyla modern totaliteriyenizmin yolunun taşlarını döşedi.

Sonraki asırlarda başka filozoflar bu öncü devletçi filozofları büyük bir mutlulukla izledi. Hegel ve Marx devletçi düşünürlerin ayak izlerini takip etmede en ileri gidenlerdi. Mafatih, tahakkümcü yaklaşımlar bu filozoflarla ve onların düşünceleriyle sınırlı kalmadı; On Dokuzuncu Asrın ortalarına gelindiğinde, sınırlı devlet felsefesi çoktan gerilemeye ve büyük devlet çağrısı yapan kolektivist hareketler yükselmeye başlamıştı. Evet, Hayek ve Popper’in gösterdiği gibi, tarihte hiçbir şey kaçınılmaz değildir; ama, eğer fikirlerin ve kanaat ortamının olayların akışında bir etkisi varsa, bugün totaliteryen rejimler adını verdiğimiz kayıtsız, sınırsız otoriter-

yen sistemlerin tecrübe edilmesi âdeta kaçınılmazdı.

Yirminci Asrı totaliteryenizmin çağı olarak etiketlendirmek gayriâdil değildir. Yirminci Yüzyıl boyunca, insanlık, Avrupa'da faşist, nasyonal sosyalist ve sosyalist totaliteryenizmi, İran'da dinî totaliterizmi tecrübe etti.³ dünyanın birçok yerinde devletler, gerçekten, milyonlarca insanı öldürdü. Rudolph Rummel, *Death by Government* adlı hayranlık uyandırıcı eserinde devletler tarafından savaşlarla veya başka yollarla öldürülmüş insanların bir envanterini yapmaya çalışmaktadır. Onun tahminlerine göre, 20. Yüzyılda devletler tarafından öldürülen/öldürtülen insanların sayısı 170 milyon civarındadır.⁴ Bu rakamların ayrıntılarına girmek istemiyorum, sanırım bu derginin okuyucularının çoğu devletler, özellikle totaliteryen devletler tarafından işlenen suçlarla meşgul olan abidevî çalışmalardan haberdardır. Yalnız, yine de, hazır konuya temas ediyorken, Batılı entelektüellerin faşistlerin ve komünistlerin suçları arasında ayırım yapmadaki çifte standartlarına temas etmeden geçemeyeceğim. Alan Kors'un belirttiği gibi, çoğu Batılı aydın nasyonal sosyalistlerin suçlarını devamlı hatırlar ve hatırlatır. Fakat, aynı entellektüeller, sıra komünizmin işlediği suçlara gelince, sessiz kalmayı tercih eder.⁵

³ Totaliteryenizm, teoride, Plato'ya ve Kadim Yunan'a kadar geri gider. Modern totaliteryenizmin ilk modelleri 16. asırda, Orta Avrupa'da, dinî totaliteryen sistemler biçiminde belirdi. Bu bakımdan özellikle önemli olan, 1532'de, Kuzey Batı Almanya'nın Munster şehrinde dinî liderler tarafından kurulan totaliter yönetimdir. Totaliteryenizmin bu dinî-komünist denemesi için bkz. Murray N. Rothbard, "Karl Marx: Communist as Religious Eschatologist", *The Review of Austrian Economics*, vol. 4, 1999, s. 123-79.

⁴ R. J. Rummel, *Death by Government*, New Brunswick: Transaction Publishers, 1996.

⁵ Alan Charles Kors, "Can There Be An 'After Socialism' ", *Social Philosophy and Policy*, vol. 20, No:1, Winter 2003.

İnsanlığın iyi talihi, bu canavar rejimler, bazen savaş yoluyla bazen barışçıl yollarla, ortadan kalktı. Mamafih, totaliteryen rejimlerin işlediği korkunç suçlar, bizi, devletlerin yalnızca totaliteryen sistemlerde tebalarını/vatandaşlarını mahvettiği, totaliteryen olmayan veya hür demokratik dünya denilen yerlerde insanların hak ve özgürlüklerinin ciddi bir şekilde ihlâl edilmediği yolunda bir kanaate sevketmemelidir. "Şeytanî rejimler" in bütün dünyada çökmesi, demokratik rejimleri, bu demokratik rejimlerin elitleri tarafından rejimlerinin ne kadar iyi olduğunu kanıtlamakta kullanılan negatif referanslardan mahrum bıraktı. Gözler demokratik ülkelerin içine döndüğünde, problemler daha görünür oldu. Ve öyle bir "hür-dünya" ya uyandık ki, bu dünyada özgürlüğümüz on yıllardır gerilemekteydi.

Yükselen devletçi/kollektivist dalganın hür dünyayı nasıl etkilediğini anlamanın en iyi yolu ABD'de son bir asırda neler olduğuna göz atmaktır. ABD temel insan haklarını –yani hayat, hürriyet, ve mutluluğu arama hakkını– koruyacak sağlam temellerde kurulmuş bir ülke olarak kabul edilir. Bu yüzden ABD burada bir sınaama-aracı olarak kullanılabilir. Yani, ABD'ye bakarak, Amerikalılar'ın keyfi devlet müdahalelerinden ne ölçüde masun olduğu araştırarak, demokratik ülkelerde bu açıdan genel durumun ne olduğu hakkında bir fikir edinilebilir. ABD'nin kurucu babaları aşırı merkezîleşmiş siyasî iktidarın özgürlük ve bireysel haklar için yaratabileceği korkunç tehlikenin bütünüyle farkındaydılar. Bu yüzden, siyasal gücü parçalamayı ve parçaları birbiriyle dengelemeyi hedefleyen ilk yazılı modern anayasayı (1787) hazırladılar.⁶ Ger-

⁶ Cato Institute tarafından yakın zamanda basılmış ve John Sample tarafından edit edilmiş bir kitapta, 12 yazar Amerikan politik sistemini ve sözümona sınırlandırılmış iktidarı yaratmada Madison'un rolünü tartışmaktadır. (*James Madison and The Future of Limited Government*,

çekten, Amerikan federal sistemi nispeten başarılı oldu ve bir süre için hedeflerine ulaştı. Maalesef, sistem içinde merkezîleşmeyi teşvik edecek bir eğilim vardı ve bu eğilim zaman içinde etkili olarak sistemi dönüştürdü.⁷ Yüzaltmış yıl içinde Amerika daha merkezîleşmiş hale geldi. Federe devletler çoğu yetkilerini adım adım federal devlete kaptırdı. Bunu gerçekleştiren süreç nispeten yavaş ve büyük ölçüde dolaylı yollarla ilerlediği için tam olarak ne olup bittiğini pek fazla kimse anlamadı. Daha sonra bahsedeceğim başka olaylarla birleşince ABD federal sistemi, beklenilmeyen, aşırı derecede merkezîleşmiş bir politik sisteme doğru evrildi.

Bu süreç ve ABD'de hâlihazırdaki durum CATO Institute tarafından yayınlanan, Charlotte A. Twight tarafından yazılan, *Dependent on D.C.* adlı bir kitapta detaylı bir şekilde belgelenmiş ve tahlil edilmiştir. Kitabın alt başlığı da çok manidardır: *Sıradan Amerikalıların Hayatları Üzerinde Federal Kontrolün Yükselmesi*.⁸ C. Twight ikna edici biçimde göstermektedir ki, 20. Yüzyılda Amerikan Federal Devleti adım adım sıradan Amerikan vatandaşlarının hayatlarını kontrol etme yolunda ilerlemiştir. Hâlâ bu istikamette yürümeye devam etmektedir. Amerikan Federal Devleti sosyal güvenlik sistemini, gelir vergisi sistemini, eğitim sistemini ve sağlık sistemini Amerikalıların hayatlarını bütünüyle kontrol etme hedefine ulaşmada

etkili araçlar olarak kullanmaktadır. Twight Amerikan vatandaşlarının hiçbirinin bu federal kontrolden kaçamayacağını iddia etmektedir. Federal devlet, yani politikacılar ve bürokratlar, insanların kendilerine ne yapıldığını anlamamaları için çok kurnaz ve örtülü taktikler kullanmaktadır. Douglas North'un çalışmalarından ilham alan C. Twight devletin büyümesini gizleme üniversal taktiklerini işlem maliyetlerini (transaction costs) saklamak veya çarpıtmak (tahrif etmek) olarak adlandırmaktadır. Bu, gerçekten, değişik şekillerde yapılmaktadır. Meselâ, öylesine çok ve aşırı ayrıntılı legal kurallar ve idarî düzenlemeler (tüzük ve yönetmelikler) vardır ki, neredeyse, uzmanlar dâhil, hiç kimse, onları bütünüyle bilemez. Bir kere daha altını çizmek isterim ki, Federal Devletin belirli bir alandaki iktidarı bir gece içinde ve tek adımda büyümeyiz; bu yıllar içinde ve adım adım yapılır. Öyle ki, pek az insan devletin büyümesi sürecinin kümülatif ve toplu etkisini fark edebilir. G. Orwell'in meşhur romanı/kara ütopyası 1984'teki "yeni lisan"a benzer bir dil geliştirilir. Kötü şeylere iyi isimler verilir. Meselâ, bu yeni lisanda, "vergi artışları" "kaynak bulma" olur. Sözüm ona "tedbir" adı verilen şeylerin hepsi güya Amerikan halkının iyiliği için yapılır. "Fakirleri korumak", "toplumsal dengeleri sağlamak", "sosyal sorunları çözmek" gibi hedefler devletin büyümesinin legal, "meşru", itiraz edilmesi zor gerekçeleri olarak kullanılır. ABD örneğinde daha ilginç olan bir nokta, yargı sisteminin, özellikle de esas itibarıyla devlet iktidarını sınırlandırmak için kurulmuş olan Amerikan Anayasa Mahkemesi'nin politikacı ve bürokratlarla devletin iktidar alanını genişletmede ve Amerikan vatandaşlarının haklarını ve özgürlüklerini ihlâl etmede işbirliği yapmasıdır.⁹

Washington D.C., Cato Institute, 2002). Bununla birlikte, Madison'un sınırlı iktidarın teorik temelini geliştirmedeki başarısı hakkında herkes hemfikir değildi. Misalen, Norman Barry, Madison'un sentralizasyonun kuvvetlenme kanallarını göremediğini iddia eder. Barry, anti-federallerin, federalere muhalefet etmekte haklı olduklarını düşünüyordu. ("Constitutionalism, Federalism and the European Union", *Economic Affairs*, vol. 24, March 2004, s. 5-10.)

⁷ Norman Barry, s.6-7.

⁸ Charlotte A. Twight, *Dependent on D.C.: The Rise of Federal Control Over the Lives of Ordinary Americans*, New York: Palgrave, 2002.

⁹ Barry, a.g.m., s. 3-4.

ABD’de olan biten şeyler devletin insan özgürlüğüne gerçek bir tehdit teşkil ettiğini göstermektedir. Devletlerin organize olma yollarında ve kullandıkları taktikler ile metotlarda farklılıklar gösterdikleri doğrudur. Mamafih, bu, devletin, her siyasî rejimde özgürlüğümüze gerçek bir tehdit teşkil ettiği gerçeğini değiştirmez.

Bunun çeşitli sebepleri olmalıdır. İlki ve en önemlisi, birçok yazarın bahsettiği gibi, devletlerin, tabiatları icabı, illeberal olmalarıdır.¹⁰ Her çeşit devlet gitgide büyüme yolunda tabii bir eğilime maliktir.¹¹ Başka bir deyişle, siyasal otoritenin/iktidarın sahipleri doğal olarak iktidarlarını yaymaya temayülüdür. Bu, insanlık tarihinde tiranlığın kural özgürlüğün istisna olmasının başlıca sebeplerinden biridir. Bu açıdan ekonomik güçle siyasal güç arasında bir karşılaştırma yapmak çok aydınlatıcı olacaktır. Piyasa ekonomisinde, alternatif/rakip ekonomik güçler birlikte varolabilir ve barış içinde yan yana yaşayabilir; monopol doğmaz veya doğarsa bu konumunu, serbest giriş hakkı baki kaldığı sürece, uzun süre muhafaza edemez.¹² Politik alanda işler tamamıyla farklıdır. Yazının başında belirttiğim gibi, devlet, bütün siyasal rakiplerini kendi alanından dışlayan bir siyasal monopoldür. Bir ülkede aynı anda iki devlet birlikte varolamaz. Diğer bir deyişle, devletin egemenlik alanında hiç rekabet yokken, piyasada, bütün ekonomik güçler rekabet tarafından dizginlenir ve sınırlanır. ABD

sistemi dâhil federal sistemlerin daha büyük bir merkezîleşmeye sürüklenmesinin ispatladığı gibi, siyasal alanda piyasa rekabetine benzer bir rekabet yoktur. Bu yüzden, devlet daima büyür. Bazı yazarlara göre devletin büyüme eğilimi demokrasilerde monarşilerde olduğundan daha büyüktür, çünkü zaman tercih oranı demokrasilerde daha yüksektir. Hans-Hermann Hoppe bu görüşü ilginç kitabı *Democracy: The God that Failed* adlı kitabında etkili şekilde savunmaktadır.¹³

Bütün bunları söyledikten sonra, şimdi, özgürlüğe ve vatandaşlarına yönelik genel muameleleri açısından küçük devletlerle büyük devletler arasında bir fark olup olmadığına bakmak istiyorum. Diğer bir deyişle, klâsik liberal perspektiften, daha fazla özgürlük için büyük devleti mi yoksa küçük devleti mi savunmalıyız? Bazı kavramsal netleştirmelerle devam etmeliyim. Üç kavram istihdam etmek arzusundayım: Süper devlet, büyük devlet, küçük devlet. Süper devletle büyük devlet arasında bazı farklar olmalıdır. Büyük devlet terimiyle kastettiğim, aşırı merkezîleşme, iri bürokratik cihaz, YİH’nın büyük bir miktarına devlet tarafından el konulması, çoğalan regülasyon ve bireysel ve sosyal hayata gittikçe artan devlet müdahaleleridir. Böyle alındığında, nispeten küçük bir ülkede bile büyük devlet olabilir. Süper devlet ise bir dünya rolü oynamaya, dünyanın hemen hemen her köşesine diplomasi ve güçlü bir askerî organizasyon yoluyla müdahale etmeye arzusu, yeteneği ve kapasitesi olan devlettir. Küçük devletle iki şey kastediyorum: İlki, resmen ve fiilen daha az devlettir; ikincisi ise, toprağı ve dünyaya ilgisi ve dünyaya katılma, müdahale etme imkânı az olan ülkedir.

¹⁰ Lewellyn H. Rockwell, Jr., “How States Fall and Liberty Triumphs”, www.lewrockwell.com/rockwell/states-fall.html (posted on October 27, 2003).

¹¹ Küçük, fakat cesaret verici- iyimser bir çalışmada, Stephen Davies, devletin her zaman büyümek zorunda olduğu tezini ikna edici şekilde reddetmektedir: “Does Government Always Have to Grow?”, www.fee.org/views.php?

¹² Nathan Rosenberg, L.E.; Jr. Bridzel, *How The West Grew Rich: The Economic Transformation of the Industried World*, New York: I.B. Tauris and Company, 1987, s. 105-6.

¹³ Hans-Hermann Hoppe, *Democracy: The God That Failed: The Economics and Politics of Monarchy, Democracy, and Natural Order*, New brunswick (USA) and London (UK): Transaction Publishers, 2002.

Tekrar temel soruya dönersek, öyle sanıyorum ki, özgürlüğü önemseyen herkes için, cevap açıktır. Küçük devlet özgürlük için daha iyidir; bu, küçük devletlerdeki iktidar sahiplerinin özgürlüğe büyük devletlerdeki iktidar sahiplerinden daha fazla değer vermesinden değil, daha ziyade, yapısal faktörlerin küçük devletleri özgürlüğe karşı daha dostane bir tavır almaya zorlamasından dolayı böyledir.

Süper devlet demek büyük bürokrasi ve bürokratik ve politik iktidar sahipleri arasında sıkı bir ittifak demektir. Siyaset bilimi uzmanları, politikacılar ve bürokratlar arasındaki gerilime çok sık temas eder. Liberal demokratik teoriye göre, politikacılar bir ülkeyi idare etmekte bürokratlardan daha fazla söz ve yetki sahibi olmalıdır, çünkü onlar, bürokratlardan farklı olarak, halk tarafından hesaba çekilebilmektedir. Bu doğrudur.¹⁴ Mamafih, şu unutulmamalıdır: İktidarı kullanmakta (istismar etmekte) politikacılar ve bürokratlar birbirlerine rakip olmaktan ziyade birbirleriyle müttefiklerdir. Güçlerini ve kabiliyetlerini halka hükmetmek için birleştirmeye çok arzuludurlar. Bazen aralarında çıkan çatışmalar iktidarın nasıl sınırlanacağıyla değil, onu kimin kullanacağıyla ilgilidir. Bu yüzden, devlet denildiğinde birleşmiş bir politikacılar ve bürokratlar grubunu anlamalıyız. Ve, bir devlet büyüdüğünde, politik ve bürokratik makineler da büyür. Büyüyen devlet yapısı, kaçınılmaz olarak, sosyal ve ekonomik hayata daha fazla müdahale getirir.

Her büyük devlet bir süper devlet değildir; fakat, şüphesiz, her süper devlet aynı zamanda bir büyük devlettir. Süper devlet devamlı büyüme ve bu yüzden vatandaşlarının

¹⁴ Anthony de Jasay, haklı bir şekilde, bürokrasinin kendi başına bir sınıf oluşturduğunu söylüyor; bkz. *State*, Indianapolis: Liberty Found, 1998, özellikle şu bölüme bakınız: "State as a Class".

özgürlüğüne zarar verme, bir dünya rolü oynama, dünyaya şekil (nizam) vermeye teşebbüs etme ve bunu askerî güç dahil her araç, yol ve yöntemi kullanarak yapmaya çalışma eğilimindedir. Diğer bir deyişle, süper devlet dünyada tanrı rolünü oynamaya meyillidir. Bu, yine, ABD'nin 20. yüzyıl tarihinde gözlenebilir.

Savaş, insanî kayıp ve maddî tahribat anlamında, her ülkeye ve bütün insanlığa zararlıdır. Fakat, savaşın, nadiren dikkat edilen ilâve maliyetleri de vardır. Robert Higgs bu maliyetleri devlet aygıtında genişleme ve karma ekonominin yayılması olarak ifade etmektedir. Gerçekten, bu çerçevede, Randolph Bourne'nin dediği gibi, "savaş devlet için sağlıktır".¹⁵ Savaşlar boyunca belirli ülkelerdeki devletin gücünün/iktidarının nasıl büyüdüğünü gösteren pek çok çalışma vardır. Savaş demek mecburî askerlik, ağır vergileme, sıkı ekonomik regülasyon ve muhalefetin bastırılması demektir. Higgs bunun böyle olduğunu, ziyadesiyle önemli kitabı *Crisis and Leviathan*'da, ABD için göstermektedir.¹⁶ Şüphesiz, aynı şey İngiltere için de geçerlidir. Hoppe'nin işaret ettiği gibi, devletin savaş zamanındaki konumu ve faaliyetleri aynı zamanda insanların zihnî kodlarını ve davranışlarını da etkileyebilir. Savaş (özellikle büyük) devletin gıdasıdır.¹⁷

¹⁵ Jeffrey Rogers Hummel, "National Goods versus Public Goods: Defense, Disarmament, and Free Riders", *The Review of Austrian Economics*, vol. 4, 1990, s. 95.

¹⁶ Robert Higgs, *Crisis and Leviathan: Critical Episodes in the Growth of American Government*, New York: Oxford University Press, 1987. ayrıca bkz. Higgs, "Wartime Curbs on Liberty Are Costless?", *Ideas on Liberty*, March 2002, s. 6-7.

¹⁷ Hans-Hermann Hoppe, "Introduction", *The Myth of National Defense: Essays on The Theory and History of Security Production*, (Ed.) H. H. Hoppe, Mises Institute, 2003.

Millî savunma (millî çıkar olarak da okuyabilirsiniz) insanları devletin savaşta hedefleri doğrultusunda manipüle etmek için etkili bir araç olarak kullanılır. Mises millî savunma kavramının iki manasına işaret etmektedir: İlki insanların korunmasıdır; ikincisi devlet aygıtlarının ve devletin toprak bütünlüğünün muhafazasıdır.

Böylece, savaş devletin büyümesinin ana sebeplerinden biri olur.¹⁸ Ve süper devletler savaşa girmeye küçük devletlerden daha yatkın dururlar. Bunun böyle olmasının bir sebebi, süper devletlerde güç sahiplerinin, doğal olarak, sahip oldukları gücün sınırlarını/boyutlarını abartmaya yatkın olmalarıdır. Onlar zannederler ki, güç yoluyla her hedefi elde edebilirler.

Küçük devletler daha az bürokrasiye, daha az regülasyona sahip olma bakımından daha şanslıdır. Küçük devletlerin, vatandaşlarının gelirlerinin daha ufak kısımlarına el koyması beklenir. Küçük devletler insanların için diğer devletlerle savaşmaktan ziyade işbirliği yapmaları gerektiğini anlamada büyük devletlerden daha elverişli bir konumdadır. Küçük devletlerden müteşekkil bir dünyada daha fazla rekabet beklenir. Küçük devletlerde insanların daha fazla özgürlük sahibi olduğunun bir diğer göstergesi ekonomik özgürlük indeksleridir. İki ana özgürlük indeksinde küçük ülkeler daha çok özgürlüğe sahip olduklarının işareti olarak, üst sıraları işgal etmektedir.

Avrupa Birliği hakkında bazı şeyler söyleyerek yazımı bitirmek istiyorum.

AB'nin doğma sürecinde neye şahit oluyoruz? Bir süper devletin doğuşuna mı? Sa-

nırım öyle. ABD'yi dengelemek için bir süper devlet olmak, açıkça ifade edilse de edilmesede, AB'nin hedeflerinden biri olmuştur. Ve, AB'deki özgürlüğü sınırlandırma eğilimlerinin tohumları kolayca görülebilir. AB'nin yeni Sovyetler Birliği olacağını iddia eden Vladimir Bukovski kadar ileri gitmenin âdil olmayacağı kanaatindeyim.¹⁹ Mamafih, bazı ciddi problemleri görmezden gelmemeliyiz. AB'de aşırı merkezleşmeye, Brüksel bürokrasisinin güçlenmesine, legal rekabetin ortadan kalkmasına, ekonomik korumacılığın yeni ve kurnaz türlerinin geliştirilmesine, harmanizasyon adına lokal kültürlerin erozyona uğratılmasına şahit oluyoruz. Bunların hiçbiri özgürlüğe yarayışlı değildir. Bu yüzden, siyasal olarak birleşik bir Avrupa yaratma ideali yakınlaştıkça, AB ülkelerindeki halklar daha az özgürlüğe sahip olmayı bekleyebilir.

* Bu yazı, 3-6 Nisan 2004'te Hamburg-Almanya'da düzenlenen Mont Pelerin Society Bölgesel Toplantısına sunulan "Super States, Small States an Freedom" adlı tebliğin gözden geçirilmiş Türkçesidir.

¹⁸ Ludvig von Mises, *Liberalism: A Socio-Economic Exposition*, (Çev.) Arthur Goddard, Kansas City: Sheed Andrews and Memeel Inc. s. 143.

¹⁹ Viladimir Bukovski, "Is The European Union the New Soviet Union", www.freecountry.org/cu/english.php, 02.09.2003.